

Agustín Comotto

Botons de nacre

Traducció de Jaume Copons

PRIMERA PART

1

Un vell molt vell

Al capvespre la temperatura va caure de cop. En Valentí va girar la cantonada procurant escalfar-se una mica amb els braços mentre accelerava el pas. Havia perdut el costum de tenir fred. Va recordar que, anys enrere, en aquella època de l'any portava gavardina i bufanda. Ara amb una simple camisa en tenia prou per a tot l'any. Encara podia recordar els hiverns d'abans: aixecar-se de dia i trobar la gebrada al vidre del cotxe. Tot i això, el temps a vegades jugava males passades i recordava altres èpoques, i llavors, com avui, tornava el fred antic. Potser era que la Terra es resistia a oblidar com era abans de perdre definitivament l'hivern. En

Valentí contemplava el camí que tenia al davant lllis, sense rajoles, d'un color gris plom. Va passar pel costat d'un arbre que temps enrere va deixar de créixer pel fre del ciment que tenia sota les arrels. Per un moment, en Valentí va viatjar en el temps. Va viatjar anys enrere, molt abans que les estacions se n'uessin a l'infern. On devien ser les orenetes?

A en Valentí sempre li havia agradat més l'hivern que l'estiu. Antigament, a mesura que començava la calor, el cervell li començava a funcionar pitjor: l'arribada de l'estiu era sinònim de mal humor, de migdiades i del desig de retrobar el fred. Però quan la calor va arribar per sempre, en Valentí no va tenir cap altre remei que fer el que més li costava: adaptar-se. Sempre era estiu, un estiu per suar, suar i suar: calent i enganxifós. Quan feia una mica de fresca, com aquell dia, la memòria retornava i en Valentí sentia el cervell més àgil i espavilat.

Va arribar a la porta de fusta verd fosc de la tanca que envoltava el jardí de casa seva. Va recórrer el camí i va pujar els quatre graons fins a l'entrada. La bústia contenia una infinitat de cartes. Totes comercials. Una vegada al mes l'obria i ho llençava tot sense prendre's la molèstia d'obrir els sobres.

En Valentí era vell. Més vell del que semblava, més vell que els vells de feia cinquanta anys. Els prodigis de la ciència havien aconseguit que la vida

fos llarga. Cada matí prenia tantes pastilles i complexos energètics que, a vegades, perdia la gana i no esmorzava. Era avorrit, tot i que li agradaven les etiquetes dels envasos plenes de lletres i colors que prometien una vida sense fi i una energia espectacular. A partir de la seva generació, tothom havia començat a prendre aquelles pastilles. El fantàstics descobriments mèdics havien permès descabdellar un dels secrets més ben guardats de la natura: com viure molts anys. No per sempre, però sí molts anys més. Els nens creixien i quan esdevenien joves, per retardar la vellesa, començaven a prendre pastilles. Els vells, que van arribar tard a l'invent, simplement prolongaven la seva vida. Era la revolució de les pastilles. El furor per allargar la vida havia conquerit el món.

Tot havia passat tan de pressa els darrers anys: la ciutat, els transports, la feina... En Valentí a vegades se sentia com una animal extingit. La calor va modificar la ciutat, els seus edificis i la manera de viure de les persones. Hi havia poca gent als carrers i als parcs, i els espais amb aire condicionat sota terra s'havien multiplicat.

Què se'n devia haver fet dels seus fills? Feia anys se n'havien anat a d'altres països a buscar millors oportunitats. Gairebé l'havien oblidat. De tant en tant, per Nadal, rebia una postal de la seva filla, que era professora en una universitat d'Austràlia.

A la ciutat, només hi tenia un net que, tot i haver nascut molt lluny, en una altra ciutat, per aquelles casualitats de la vida tenia la feina allà. Tot i això, no hi tenia gaire relació, perquè el seu net sempre estava enfeinat. En Valentí va somriure en la solitud de la seva habitació quan va pensar en en Marc, el seu besnet. Era el darrer tros de família que li quedava. Quan l'edat de les persones es va començar a allargar, les famílies es van començar a desintegrar o, com a mínim, van deixar de tenir la importància que havien tingut. El món era molt petit i les oportunitats de feina sortien on sortien. Les empreses, veritables gegants econòmics, enviaven els seus treballadors a qualsevol punt del planeta i així s'escampaven pertot. A en Valentí li importava ben poc el nou ordre laboral. Tenia en Marc.

Els canvis a la ciutat també havien afectat el barri. Les cases antigues van ser substituïdes per edificis d'una alçada a la qual només arribaven els ocells. I aquests se'n van anar a la recerca d'arbres. Els senyals de trànsit van canviar de forma i la circulació va augmentar de manera considerable. Gairebé van tallar tots els arbres quan va començar l'ampliació de l'avinguda. Només la petita i modesta casa d'en Valentí resistia allà, envoltada de formigó i bigues de ferro. Durant anys havia rebutjat tota mena d'ofertes per substancioses que fossin.

Li havien ofert molts diners, perquè a la seva parcel·la s'hi podia construir un gratacels gegant. Se n'hauria anat si algú li hagués garantit que traurien la casa i la transportarien tal com estava a un altre lloc llunyà. Però això no era possible i, per una vegada, el progrés es va veure aturat per la tossuderia humana. La vella casa de dues plantes, amb terrassa i una xemeneia torta, encara s'aguantava dreta. En Valentí s'estimava la barana gastada de fusta, el parquet que cruixia i el dring de les rajoles que es movien quan anava a la cuina a prendre el got de llet de cada vespre. Necessitava els records que s'amagaven a les habitacions. Cada racó, cada tros de paret, li oferia records del passat. Per això, per moltes ofertes de compra que li arribessin, ell sempre deia que no. Era nostàlgic i tant li feia reconèixer que vivia del que havia viscut molts anys enrere. L'únic que el tornava al present i el feia feliç era el seu besnet, en Marc.

Hi havia tardes que, després de l'escola, en Marc passava una estona per la vella casa d'en Valentí. Per a ell, era un lloc misteriós i sabia que cap company d'escola tenia res semblant. Al principi, quan va conèixer aquell lloc acompanyat pel seu pare, li va fer por. Esclar que això era «quan era petit», com hauria dit ell. Estava acostumat a les hermètiques i perfectes habitacions del complex on vivia, cadascuna amb connexió televisiva i

pantalla encastada a la paret. Per això fins i tot li inquietava la petita gotera del lavabo d'en Valentí. En Marc no ho sabia, però no només era la casa el que el tenia fascinat, sinó també el seu avi Valentí. Sempre tenia cereals verds i taronges per berenar, com les de casa seva, i li feia gràcia que en Valentí no en mengés mai. «Prefereixo les meves torrades amb melmelada. Els cereals són per a tu», deia el vell. El besavi li ensenyava tota mena de coses: un artefacte estrany, un llibre amb animals que vivien als antics pols o un altre, el favorit d'en Marc, amb una gent vestida de manera estranyíssima que havien viscut feia dos-cents anys. Era un llibre que desprenia una aroma única. «Sobretot vigila molt de no doblegar les pàgines», deia en Valentí quan el noi fullejava el llibre. I quan en Marc passava les pàgines embriac per l'olor de paper vell, li semblava estar veient aquelles persones que havien viscut feia tants anys. Hi havia dies, quan el seu pare sortia de nit, que el noi es quedava a dormir a la vella casa del besavi. La primera nit, no va poder dormir, perquè sentia sorolls inquietants, cruiximents i murmurs que de tant en tant feia la fusta de les bigues. Espantat, imaginava centenars d'insectes que formaven un exèrcit i, a mitjanit, aprofitant que estava profundament adormit, el devoraven amb llit, mantes i tot. A mesura que es va anar acostumant a la casa, va descobrir que

aquells sons no eren insectes estranys de la fusta ni de qualsevol altra cosa. El seu besavi era molt maniàtic i, abans d'anar-se'n a dormir, feia voltes i voltes per la casa i feia coses molt estranyes. Mirava els llibres de la biblioteca o bé agafava algun objecte, com ara la tetera, i la tocava o recorria la seva silueta amb els dits sense fer res en concret. En Valentí no se n'anava mai al llit sense abans posar-se un vell pijama de ratlles blanques i blaves. En Marc estava convençut que aquell pijama era d'un altre planeta o potser era d'algun dels habitants estranys del llibre antic de vestimentes del món. El vell li havia explicat que els botons del pijama eren de nacre. «Abans els botons es feien de fusta, però, compte, fusta de veritat, fusta dels arbres. Els més fins, els de la roba més distingida, estaven fets de nacre de cargols gegants de mar que es pescaven a l'antiga costa de la República, abans de la Gran Inundació», presumia. En Marc el mirava embadalit, perquè el seu besavi explicava les coses d'una manera fascinant.

—Molts anys enrere, abans que tu nasquessis, el nostre país era més gran. Quan la Gran Inundació va fer va créixer el mar, es va perdre un vastíssim territori. Les activitats que es feien a l'antiga costa es van acabar i no es van pescar mai més cargols gegants. Per tant, aquests botons són molt valuosos —va deixar clar en Valentí.

A vegades en Marc no entenia el besavi. De tota manera, tant li era. Eren històries que li agradaven, com els contes. Pensava que el vell desvariava i que el que li explicava era poc important. Va intenta repetir als amics de l'escola algunes de les històries del seu besavi, però no li interessaven a ningú. «Segur que és perquè les explico fatal», pensava el noi.

—Els cargols de mar gegants vivien sota l'aigua en els esculls propers a la platja de Cap Còdol, en unes coves submarines de difícil accés. Els pescadors hi baixaven bussejant, desafiant els corrents més perillosos per arribar on eren —explicava una i mil vegades en Valentí—. Després amb el ganivet que portaven al turmell els arrencaven de les pedres on estaven enganxades. Els lligaven a una corda i els pujaven fins a la barca. N'hi havia de cinquanta quilos!

En Marc escoltava fascinat mentre devorava de manera automàtica els cereals que tenia al bol.

—Ja no hi ha pescadors de cargols —continuava en Valentí—. El nacre va ser substituït per un material d'imitació derivat del petroli i això no va semblar que preocupés a ningú.

Mentre explicava aquesta història, el vell acarona un dels botons del pijama. Abans d'anar-se'n a dormir, passaven una estona a l'antiga sala de la xemeneia. A vegades, a causa de les preguntes d'en Marc, el vell s'aixecava i portava algun objecte que invariablement tenia relació amb la història

que estava explicant. Hi havia una infinitat d'objectes estranys a la casa. Eren antics capricis i dèries d'en Valentí, que després havia deixat córrer. En Marc tenia controlades les col·leccions de cranis d'aus que en Valentí trobava als seus passeigs per la platja. Les aus morien a la costa i la sorra en netejava els cossos fins a deixar els ossos completament nets. Després hi havia els fòssils, les claus i els trossos de ferro rovellat de velles màquines, engranatges i torques. En Valentí acumulava andròmines inservibles tan sols perquè li agradaven les formes que tenien. En Marc era conscient que hi havia molta cosa a descobrir als calaixos, als armaris i a les lleixes altes de la biblioteca.

–Té... –va dir en Valentí una nit, tot allargant la mà que s'havia ficat a la butxaca.

Un disc platejat, lleugerament rosadenc i fred, amb dos petit forats al centre, es va allotjar a la mà d'en Marc.

–T'agradaria tenir-ne un? –va dir–. Em va caure del pijama i he pensat que potser el voldries tenir.

En Marc va prémer ben fort el botó amb la mà. Ja tenia un tresor propi.